

Izveštaj o rezultatima evaluacije za programski ciklus 2023/2024
Obrada ulaznih i izlaznih podataka – Upitnik za praćenje napretka djece u programu Stariji brat, starija sestra

U toku 2023/2024 ciklusa, u programu *Stariji brat, starija sestra* je bilo uključeno ukupno 164 djece iz sljedećih partnerskih organizacija:

1. Udruženje za prevenciju ovisnosti NARKO-NE, Sarajevo
2. Udruženje Zemlja djece u Bosni i Hercegovini, Tuzla
3. Centar za psihološku podršku Sensus, Mostar
4. Centar za edukaciju mladih, Travnik
5. Udruženje Nova generacija, Banja Luka
6. Udruženja za pomoć djeci i omladini sa posebnim potrebama Tračak nade, Foča
7. Udruženje za brigu i opšta prava djece Naša djeca, Zenica
8. Centar za djecu, mlade i porodicu, Laktaši

Procjena vještina djece i njihovog načina provođenja slobodnog vremena se vrši u dvije tačke mjerenja: na početku ciklusa i na kraju ciklusa. Podrška volontera/ke kao starijeg brata/sestre predstavlja intervenciju čiji se učinci mjere na kraju višemjesečnog druženja.

Od 164 uključene djece, potpuni evaluacijski standardizirani upitnici su dostavljeni od strane koordinatora za ukupno 84 djece, te će u nastavku biti prikazani rezultati za 46 dječaka (54.8%) i 38 djevojčica (45.2%). Nepotpuni upitnici su izostavljeni iz statističke analize.

Za djecu koja su bila uključena i u prethodnom 2022/23 programskom ciklusu, rezultati njihovih evaluacija iz jula 2023. su uzeti kao njihovi uvodni podaci za ciklus 2023/24. Ovo je slučaj za 21 dijete, a za sve ostale korisnike/ice su kao uvodni podaci uzeti njihovi samoiskazi na upitnicima iz oktobra 2023. godine.

Od 84 analizirana korisnika, njih 38 (45.24%) je po prvi put uključeno u program u na početku 2023/24 ciklusa. Razlozi za uključenje su bili različiti (23 ovih korisnika živi u institucionalnom kontekstu), 13 ih ima neku od razvojnih poteškoća kao što su jezičko-govorne smetnje, kombinovane smetnje, poteškoće u učenju i emocionalne poteškoće. Također, dolaze iz porodica sa učestalim sukobima gdje su izloženi nasilju, a više od polovine uključene djece živi na granici siromaštva, te koordinatori iz partnerskih organizacija ih ocjenjuju kao djecu sa niskim samopouzdanjem i neučinkovitim vještinama savladavanja poteškoća.

Ukupno, komparacija rezultata između dvije tačke mjerenja je izvršena za sljedeći broj djece:

Organizacija	Broj analizirane djece
Udruženje za prevenciju ovisnosti NARKO-NE	22 (26.19%)
Centar za psihološku podršku Sensus, Mostar	18 (21.43%)
Centar za edukaciju mladih, Travnik	12 (14.29%)
Udruženje za brigu i opšta prava djece Naša djeca, Zenica	12 (14.29%)
Udruženje Zemlja djece u Bosni i Hercegovini, Tuzla	10 (11.90)
Udruženje Nova generacija, Banja Luka	6 (7.14%)
Centar za djecu, mlade i porodicu, Laktaši	4 (4.76%)

Prosječna dob korisnika je 11 godina. Prosječna školska ocjena na nivou uzorka je 3 (dobar školski uspjeh).

U ovom programskom ciklusu zbog manjeg broja kompletnih prilagođenih upitnika nisu posebno analizirani rezultati za korisnike/ice sa poteškoćama u razvoju jer su završni upitnici dostavljeni za 3 korisnika od ukupno 11 koji su na početku ciklusa ispunili prilagođenu verziju upitnika.

Svi podaci su kodirani od strane koordinatora kako bi se zaštitio identitet učesnika programa. *Upitnik za praćenje napretka djece u programu Stariji brat, starija sestra* se sastoji od 5 subtestova koji ispituju sljedeće kategorije:

- odnos djeteta sa volonterom (12 podpitanja/kriterija koji govore o kvaliteti odnosa djeteta i volontera)
- način provođenja slobodnog vremena (14 podpitanja)
- izloženost različitim obrazovnim i kulturnim događajima (14 podpitanja)
- društveno poželjno ponašanje (9 podpitanja)
- slika o sebi koju dijete ima (17 podpitanja koji su analizirani kroz *Skalu Doživljaj sebe*, posebnu kreiranu za potrebe ovog programa, a koja uključuje i 6 pitanja za procjenu emocionalne pismenosti).

U nastavku ćemo prikazati rezultate za svaki od gore navedenih testova u dvije tačke mjerenje: prije početka druženja djece i volontera i na kraju programskog ciklusa - poslije višemjesečnog rada volontera i djece.

Odnos sa volonterom

- 55 korisnika je bilo povezano sa volonterom/kom istog spola
- 74 (88.1%) korisnika je izjavilo da su imali zanimljiva druženja sa volonterima

- 77 (91.66%) korisnika je bilo uključeno u dogovaranje lokacija koje su posjećivali sa volonterima, što je pozitivno djelovalo na njihovo iskustvo
- 80 (95.24%) korisnika je izjavilo da su imali osjećaj povjerenja u svoje volontere, te da su se osjećali zaštićenima jer su imali sigurnost da volonteri čuvaju njihove tajne. Isti procenat djece je izjavio da su njihovi volonteri ispunili svako dato obećanje, te da su sa njima mogli dijeliti svoje osjećaje i razmišljanja kad su bili tužni
- 81 (96.43%) korisnika je izjavilo da su ih volonteri pohvalili svaki put kad su uradili nešto dobro
- 61 (72.62%) korisnika je izjavilo da su im volonteri/ke pomogli da upoznaju nove prijatelje, a 43 korisnika (51.19%) su imali podršku volontera oko školskih obaveza
- 75 (89.23%) korisnika je osjećalo slobodu da izrazi neslaganje sa volonterom/kom i da sa njima razgovaraju o različitim temama
- 81 (96.43%) korisnika je općenito jako zadovoljno svojim iskustvom, te su izrazili želju da i u narednom programskom ciklusu nastave druženje sa svojim volonterima/kama

Slobodno vrijeme

Korisnici programa su u dvije vremenske tačke mjerenja ispitani o tome kako su provodili slobodno vrijeme u prethodnih šest mjeseci (prije početka programa i na kraju programskog ciklusa).

Neki od značajnijih rezultata pokazuju sljedeće:

- ne postoji značajna promjena u gledanju TV duže od dva sata dnevno ili igranju igrica (18 korisnika je imalo tu naviku na početku ciklusa, a 14 na kraju ciklusa, ali se povećao broj korisnika koji su paralelno provodili vrijeme sa prijateljima uživo
- 80 (95.24%) je navelo da šetaju i razgovaraju sa prijateljima skoro svaki dan ili ponekad - kad god imaju mogućnost. Također, 42 (50%) korisnika je navelo da se uključuju u društvene igre skoro svaki dan.
- iako ne postoji promjena u intenzitetu bavljenja sportskim aktivnostima (37 ili 44% korisnika se jednako često bave sportom na početku i kraju ciklusa), ali se povećao broj korisnika koji su se uključili u vannastavne aktivnosti (27.3% na kraju ciklusa u odnosu na 26% korisnika s početka ciklusa)
- druženje sa volonterima je doprinijelo povećanju količine vremena koja su djeca provodila u slušanju/pjevanju/sviranju muzike i bavljenju kreativnim radom (48.8% korisnika na kraju ciklusa u odnosu na 36.7% korisnika koji su imali takve aktivnosti na početku ciklusa)
- druženje sa volonterima je doprinijelo povećanju broja korisnika/ica koji pomažu odraslim osobama u domaćinstvu (80.5% korisnika na kraju ciklusa u poređenju sa 56% korisnika/ica koji su to izjavili na početku ciklusa)
- zadovoljstvo aktivnostima koje korisnici/ce mogu raditi u slobodno vrijeme se povećalo sa 53.6% korisnika/ica na 70.7% korisnika/ica koji su imali taj stav na kraju programskog ciklusa, kao i zadovoljstvo sa mogućnostima da biraju aktivnosti koje mogu raditi u slobodno vrijeme (sa 41.7% korisnika na početku ciklusa na 58.5% korisnika koji su to izjavili na kraju ciklusa)

Sudjelovanje u obrazovnim i kulturnim aktivnostima

Prema analizi subtesta o izloženosti korisnika programa *Stariji brat, starija sestra* historijskim i kulturnim znamenitostima, rezultati su pokazali sljedeće:

- iako razlike nisu statistički značajne, došlo je do povećanja broja djece koja su imali često i jako često posjetiti muzej/biblioteku/pozorište - sa 31% korisnika na početku ciklusa na 40.3% korisnika na kraju ciklusa
- intenzitet posjete sportskim događajima se nije promijenio u odnosu na početak ciklusa (28% korisnika su posjećivali ovakve događaje često ili jako često kroz cijelo trajanje programskog ciklusa)
- broj odlazaka djece na obroke izvan kuće (u restoranima/slastičarnicama) se povećao kroz druženje sa volonterima - sa 63.10% na početku ciklusa na 82.9% djece koja su izjavila da su često imali ovu vrstu aktivnosti kroz druženje sa volonterima
- broj posjeta knjižarama se povećao sa 53.3% na početku ciklusa na 68.3% djece koja su na kraju ciklusa izjavila da su često imali ovu vrstu aktivnosti sa volonterima
- broj djece koja su imali iskustvo izleta u toku slobodnog vremena se povećao sa 47.6% na početku ciklusa na 59.8% djece koja su imali prilike druženja na izletima sa volonterima
- broj djece koja su imala iskustvo posjete sezonskim sajmovima i događajima se povećao sa 21.4% na početku ciklusa na 29.3% djece koja su kroz druženje sa volonterima imali češće prilike za posjetu ovakvim aktivnostima
- nije utvrđena razlika u broju korisnika koja imaju iskustvo raspolaganja džeparcem i plaćanjem na javnim mjestima - 44% djece na početku i kraju ciklusa (*s obzirom na prosječnu dob od 11 godina, ovo je prihvatljiv rezultat*)
- broj posjeta vjerskim znamenitostima kroz druženje sa volonterima se smanjio sa 39.3% djece na početku ciklusa sa 28.1% djece koja su potvrdila broj čistih posjeta ovoj vrsti znamenitosti
- nije utvrđena razlika u broju djece koja imaju naviku pripreme djece vlastitog zdravog obroka - 37.8% djece je izjavilo da imaju tu naviku na kraju programskog ciklusa (*s obzirom na prosječnu dob od 11 godina, ovo je prihvatljiv rezultat*)
- broj djece koja često i jako često razgovaraju sa odraslima o onome što vide na internetu se povećao sa 44.2% na 50% djece na kraju programskog ciklusa
- broj djece koja traže savjet ili pomoć odrasle starije osobe zbog nečeg lošeg što im se desilo se povećao sa 45.2% na 53.6% djece na kraju programskog ciklusa
- broj djece koja sa iskustvom sudjelovanja na grupnim aktivnostima kao što su radionice i kvizovi se povećao sa 48.8% na 58.5% djece na kraju programskog ciklusa
- broj djece sa iskustvom čestog sudjelovanja u ekološkim akcijama se povećao sa 26.2% na početku ciklusa - na 39% na kraju programskog ciklusa

Društveno poželjna ponašanja

Kad se radi o društveno i lično korisnim ponašanjima, rezultati pokazuju da korisnici nakon programa u većem broju ispoljavaju sljedeća ponašanja:

- došlo je do blagog povećanja broja djece koja koriste internet u školske svrhe sa 38.1% na početku programskog ciklusa na 42.7% djece koja to čine na kraju programskog ciklusa

- broj djece koja su koristila neki oblik javnog prevoza se povećao na 50%, u odnosu na 39.3% djece na početku programskog ciklusa
- broj djece koja samostalno brinu o vlastitoj čistoći i urednosti se povećao na 93.8%, odnosu na 83.4% djece na početku programskog ciklusa
- broj djece koja izjavljuju da se prema drugima ophode pristojno i sa poštovanjem se povećao na 96.3%, u odnosu na 85.8% djece koja su to navela na početku programskog ciklusa
- broj djece koja izjavljuju da poštuju rokove i dogovore sa starijim osobama i prijateljima se povećao na 87.8% djece, u odnosu na 82.2% djece koja su to izjavljivala na početku programskog ciklusa
- broj djece koja prave i prate sedmične rasporede se povećao na 47.5%, u odnosu na 39.3% djece koja su imala tu naviku na početku programskog ciklusa
- 47.5% djece je pokazalo povećanu svijest o važnosti zaštite okoline i češće su koristili cecker u odnosu na plastične kese, u poređenju sa 27.4% djece koja su imala tu naviku na početku programskog ciklusa. Također, broj djece koja pravilno odlažu otpad se povećao na 91.4%, u odnosu na 84.5% na početku programskog ciklusa
- 89% djece je navelo da su pomogli nekome kad je to bilo potrebno, u odnosu na 78.3% djece sa sličnim iskustvom na početku programskog ciklusa.

Slika o sebi i emocionalna pismenost

Za provjeru statistički značajne razlike između rezultata na Skali *Slike o sebi* prije i nakon završetka programskog ciklusa, izvršen je T-test za zavisne uzorke.

Rezultati pokazuju da ne postoji statistički značajna razlika na skali *Slike o sebi* između dvije tačke mjerenja na početku (M = 17.28) i kraju programskog ciklusa (M = 17.70); Sig. 0.518; > 0.05.

Također, ne postoji statistički značajna razlika niti na podskali *Emocionalne pismenosti* na početku ciklusa (M = 14.32) i na kraju programskog ciklusa (M = 14.52).

Ipak, samoiskazi kod prosječno 68-ero ili 80.95% ispitane djece pokazuju da na svim pitanjima iz ovih podtestova daju pozitivne odgovore o sebi i svojim emocionalnim obrascima, te da 16 (19.05%) korisnika nisu zadovoljni slikom o sebi.

Zaključak

Glavni rezultati programskog ciklusa 2023/2024 su sljedeći:

- **Odnos sa volonterima:**
  - Na temelju povratnih informacija korisnika, program *Stariji brat, starija sestra* pokazuje izuzetno pozitivne rezultate. Većina korisnika osjetila je značajnu podršku i povjerenje u svoje volontere. Visok postotak korisnika bio je uključen u planiranje aktivnosti i lokacija, što je dodatno obogatilo njihovo iskustvo. Također, većina

korisnika je pohvaljena za svoje uspjehe, a mnogi su uspjeli upoznati nove prijatelje i dobiti pomoć u školskim obavezama. Najvažnije je da su korisnici/ce osjećali slobodu izražavanja i želju za nastavkom druženja s volonterima. Ovi rezultati svjedoče o uspješnosti programa i posvećenosti volontera u pružanju podrške i pozitivnih iskustava za svu djecu.

- **Slobodno vrijeme:**

- Analiza pokazuje da je program Stariji brat, starija sestra pozitivno doprinio na ponašanje i zadovoljstvo korisnika. Iako nije zabilježena značajna promjena u gledanju TV-a ili igranju igrica, primjetan je porast u broju korisnika/ica koji su provodili više vremena sa prijateljima uživo. Također, većina korisnika/ica redovito šeta i razgovara sa prijateljima, dok je značajan broj uključen u društvene igre. Unatoč stabilnosti u intenzitetu sportskih aktivnosti, zabilježen je porast u uključivanju u vannastavne aktivnosti, kao i u bavljenju muzikom i kreativnim radom, što ukazuje na proširenje interesovanja i aktivnosti korisnika. Također, korisnici/ce su pokazali povećano angažiranje u pomaganju odraslim osobama u domaćinstvu. Zadovoljstvo korisnika/ica sa aktivnostima u slobodnom vremenu poraslo je s 53.6% na 70.7%, a zadovoljstvo mogućnostima izbora aktivnosti također se poboljšalo s 41.7% na 58.5%. Ovi podaci sugeriraju da je program pozitivno utjecao na kvalitetu slobodnog vremena i zadovoljstvo korisnika/ica s ponuđenim aktivnostima. Ukupno gledajući, druženje sa volonterima doprinijelo je povećanju angažmana korisnika/ica u različitim aktivnostima, poboljšanju njihovog zadovoljstva i proširenju njihovih interesa.

- **Sudjelovanje u obrazovnim i kulturnim aktivnostima**

- Došlo je do povećanja broja djece koja posjećuju muzeje, biblioteke i pozorišta, te koji imaju priliku koristiti ugostiteljske usluge, sudjelovati na izletima, sezonskim sajmovima, ekološkim akcijama, te što je posebno važno - povećao se broj djece koja se osjećaju slobodniji razgovarati sa odraslima o sadržaju kojem su izloženi na internetu. Sve ove promjene sugeriraju da je program imao pozitivan utjecaj na angažman djece u različitim aktivnostima i iskustvima, potičući ih da se više uključe u kulturne, društvene i ekološke aktivnosti te da poboljšaju svoje komunikacijske vještine i samostalnost.

- **Društveno poželjna ponašanja**

- Kad se radi o različitim oblicima društveno poželjnih ponašanja, rezultati ukazuju da se uloga volontera/ki i općenito programa održava u povećanom broju djece koja se koriste javnim prevozom, brinu o vlastitoj urednosti, ophode se prema drugima sa poštovanjem, poštuju dogovore i raspored svojih obaveza, spremniji su pomoć drugim osobama i pokazuju veću svijest o značaju određenih ponašanja koja pozitivno djeluju na zaštitu prirodne okoline. Ovi rezultati ukazuju na sveukupni napredak u razvoju odgovornosti, samostalnosti, organizacije i ekološke svijesti djece, zahvaljujući aktivnostima i intervencijama tokom programskog ciklusa.

- **Slika o sebi i emocionalna pismenost**

- Na temelju analize rezultata *Skale Slike o sebi* prije i nakon programskog ciklusa, ne postoji značajna promjena u percepciji sebe kod djece. Rezultati mjerenja na početku (srednja vrijednost = 17.28) i kraju ciklusa (srednja vrijednost = 17.70) nisu pokazali statistički značajnu razliku, što znači da se slika o sebi djece u prosjeku nije promijenila. Slično tome, nije zabilježena značajna promjena u emocionalnoj pismenosti, jer su

srednje vrijednosti na početku (14.32) i kraju ciklusa (14.52) bile slične. Međutim, važno je napomenuti da su pozitivni odgovori na pitanja o sebi i emocionalnim obrascima dali 68-ero ili 80.95% ispitane djece, što ukazuje na općenito pozitivnu sliku o sebi. S druge strane, oko 19% djece nije bilo zadovoljno svojom slikom o sebi. Ovi nalazi sugeriraju da, iako nema značajnih statističkih promjena, većina djece i dalje ima pozitivan pogled na sebe, dok manji broj izražava nezadovoljstvo. Ova oblast razvoja bi ujedno mogla predstavljati jedan od ciljeva za naredni programski ciklus i fokus volontera u okviru njihove interakcije sa korisnicima programa.

Izveštaj pripremila:

Melvisa Kovač